

על מאג'ד — אנסאר 707

סיפור בלהות קטן

את מאג'ד פגשתי בפתח־תיקווה, בדרך לאנסאר 707. מאג'ד הוא צעיר שחרר בן 19, צנום, גבוה, בעל שיער מקורזל. לכאן הגיע משכונת סייד רואן, תחילה במונית „אכספרס“ מעזה לתל־אביב. הוא עונד תווית „עובד זר“ שרק הקלה עליו את המעבר במחסומים, הכל עבר כרגיל: מעט גידופים, לא מכות, וחיפושים ב„איוורים הרגילים“. הוא עצמו אמר שכבר התרגל, וזאת לא הסיבה להתרגשותו באותו ערב חם ויבש שבו נפגשנו.

הטרידה אותו הראגה להגיע למחנה־העבודה אנסאר 707 בזמן, כלומר, לפני נעילת השערים בשעה 7 בערב, אחרת יספיד חורש עבודה.

לא רציתי להכביד עליו, מה עוד שהנכד־אנס נראה מפורד כמו טירון מכה־ד 4 בהוראות ביטחון־שה: נצור לשונך! האביב מאוין, ול הדרוך על הדשא. בפקודה:

אכל הבדארה פתח את פיו מרצונו ופוצח באמרים. כמובן לא לפני שנשכנע, למעלה מכל ספק סביר, שאינני נמנה עם סוכני־החרש של השב"כ ואף אינני חרב להשכיר או מסגיר מיקצועי מטעם הנהלת המחנה, המקפידה כל כך לשמור על סודיות, כאילו כל סודות המדינה בין גדרותיה.

וכה אמר מאג'ד:

„קראנו לו, למחנה שלנו, 707, כי ב־7 בבוקר יוצאים לעבודה וב־7 בערב חוזרים מהעבודה וב־7 בערב נועלים את השערים וב־7 בבוקר פותחים את השערים — ואנחנו יוצאים, במשאיות מכוסות, קבוצות־קבוצות, אל אתרי־הבנייה ואל השרות ואל המינורות ואל תחנות־הדלק ואל המיוכלות ומשם הישר אל העירייה.“

במחנה גדרות־תיל מסביב, ובכל פינה מיגדל ובכל מיגדל שומר. ולא ינום ולא יישן שומר ישראל. וליל השער נקודת מישור־הגבול ובה חמישה כלבים ומכשירי־אלחוט המקשקים ומרשרשים ומזמזמים בלי הרף. הכל כראוי למיתקן הסודי ביותר במדינה. ואילו אנחנו, העובדים, פגנים, מסודרים ומסוכנים בשלושה אנשים: הראשון הוא אגף הילדים. וזאת לדעת, במחנה שלנו אין מקבלים לעבודה ילדים בני 5, אבל ילדים בני 7 — זה כבר סיפור אחר. אלה הרי ייצלחו לעבודות החצר ולרחיצת המכוניות ברבע המחיר המקובל. לכל מישפחה מפתח־תיקווה שמורה הזכות העירונית לשכור מין ילד כזה לשימוש הפרטי. בנהגת המחנה הוא נקרא בשם: ילד כלבו, או כלבונים. הילדים פחות או יותר מרוצים.

האגף השני הוא אגף הצעירים. אותנו — מתברר כי מאג'ד שוכן־כבוד באגף זה — ממינים לפי עובי השרירים. וכדי למנוע טריחה מיותרת עושים זאת כבר ביום הגיע למחנה. אתה מוכנס לחדר ואדם לבוש חלוק לבן ניגש אליך ושוקל אותך ומידר אותך ואומר אותך וממשמש באיבריך, והוא המחליט למה אתה ראוי: אם לזבל, למחארה או לבניין הארץ.

ואילו האגף השלישי מאוכלס כולו במבוגרים ובזקנים ממש — על פי גייה־מידה והנהגים כאן. אלה נמצאים כל הזמן במצב „היכון“, או stand-by בלועזית. כמו במילואים. יש עבודה ואין רי ידדים עובדות, מגייסים גם אותם. אין — הם נשארים במחנה ומנקים את החצר ואת החדרים. ועל זה מובן שאינם מקבלים שום תמורה. כמו שאמר מנהלנו היקר: „עושים לכם טובה שנותנים לכם אופל ושתיה, שלוש פרוסות־לחם, חמאה וריבה — וכיצה קשה בחגים ובמועדים.“

האיש בחלוק הלבן להחליט שמאג'ד משכונת סייד רואן מתאים למלאכת הזבל. וכך נקבע שיעבוד במשאית שמספרה 28-737-89. כל השאר כמתואר. „ההשכמה ב־6.00, הפעמון מצלצל — וכולם על הרגליים, ב־6.30 יוצאים אל החצר. בימים הראשונים אנחנו עדיין כבולים בשללאות. כל חמישה שורים זה לזה בידיהם. כששאלנו לשם מה השללאות, הסביר לנו מישור כי הכוונה היא להידוק הקשר בינינו — לצורך הרמת המוראל שהוא רוח היחידה. מישור אחר שביקש לדעת, מדוע דווקא חמישה, נענה בתשובה לא מובנת: על שם ספר בשם חמישה.“

אבל ראשי־העירייה הוא שהשיב את התשובה הגלויה ביותר: הכוונה היא למנוע בערנו מלוטט לנו סתם ברחובות. אולי אפילו גלך לאיבוד, חס וחלילה. אשר לשאר הסידורים, הינה נהגיה־משאית מקבל את המפתח מיד מנהל האגף המתאים. הוא גם המשחרר אותנו ליד פח־האשפה הראשון. כשחוזרים בערב. הוא אחראי על כך שנחזור בשלום למקומנו והמפתח ישוב אף הוא בשלום ובכבוד למקומו. מאג'ד לא הספיק לספר לי על חיי הלילה במחנה, אף כי הנושא עניין אותי ביותר. הוא גם לא הספיק להרחיב את הדיבור על הזריקה שקיבל ביומו הראשון המחנה. רגע אחד עוד הפטיר: „עומד יפה במיבחן הטיפול שלהם. עובדה: האשה שוב בהריון: רגע אפילו צחק צחק מרי. אחר־כך שאל לשעה: 6.30.“

„אי ואבי“. רק ביקש סליחה וכבר רץ כמטורף לעבר השער, גידרות התיל והשלט המונף אל־על: מרכז תעסוקה לפועלים מהשטחים. באישור ההסתדרות, פתח־תיקווה, ישראל 1990.

הערבי הלא־צפוי, וכי אם תועמד להצבעה, תזכה הצעת „הפשרה“ הרוסית (שלא היתה מקובלת עלינו) ברוב בהצבעה דמוקרטית (ה„פשרה“ היתה: לגנות את הציונות, מבלי לציין מדוע, כלומר בלי איזכור הגזענות); דווקא אז, כשהכף נטתה לטובתם — קמו נציגי „חזית הסירוב“, ובראשם ארסר הלכנוני וקאמאל גיטאני המצרי ויצאו מן האולם, כשהם מותירים אחריהם לא רק את חצי ה מישלחת המצרית, את נציגי אפגניסטאן, הר דו ותורכיה, אלא גם — הפלא ופלא! — את נציגי פלסטין.

נראה שגם הוא השתכנע שעמנו אינו יכול להמתין עוד 200 שנה עד ש־ה״ה קאמאל גי טאני וסאדק, שלא להזכיר כבר את אחרת גי־בריל, אבו מוסה וג'ורג' חש, יאותו לע שות שלום עם הממשלה ה־ציונית.

והיה זה באותה שעה — לאחר פרישת מישלחות הסירוב — שוועידת אשחאבא, וליתר דיוק, מישלחות ישראל ופלסטין, הס כימו על נוסח משותף, הקורא לישראל לסגת מכל השטחים הכבושים, כולל בלבנון ובגולן, להיענות ליוזמת־השלום של יאסר ערפאת ולפתוח בשיחות־שלום שיביאו להקמת שתי מדינות ריבוניות, חיות בשלום זו בצד זו. אלא שגילוי־דעת זה לא נתקבל, כאמור, פה אחר, בשל פרישת חלק מהמישלחות הערבי יות, ולכן סירב יושב־ראש המושב להכיר בו ככמיסמך רישמי של הוועידה.

וכך, באורח פאראורסכלי, גרמו דווקא ה קיצונים הערבים לכך שהוועידה לא נתנה את התנהגותה של ישראל בשטחים הכבושים: וכך זכתה תורכמניה בוועידה הבינלאו מית שכל כך נתאוותה אליה, וכך למדה גם מקרוב פרק בהילכות הסיכסוך היהודי־ערבי. באותה שעה למדה גם „מבשרה“, אפשר מר, כי התרבות — לפחות באסיה — אינה בהכרח שגירות השלום.

ורומי כי לקח זה יעמוד לנגד עיניהם של מארחינו כבואם לשקול אם להזמין אותנו שנית להמשך הוועידה, בעוד שנתיים, או לו המשך שעליו דיבר יושב־ראש מושב הנ עילה, הצייר האלומי של תורכמניה, עיואת קליצ'ב, שריוקנאות מהמטמה גנדי ואינדרה גנדי, פרי מיכחולו, פיאר את אולם הכינוס החם של אשחאבא, „עיר האהבה“ שהפכה, לשעה, לעיר המחלוקת והאיבה.

תערוכות

שלושה שבחים

שלושה שבחים לפחות ראוי לשבח את תערוכות „דיוקן“ הנערכת בימים אלו באגודת

יעקב אפשטיין, דיוקן הצייר אלחנן אלפרין, 1972, יציקת ברונזה

מישלחות תימן הדרומית והצפונית לא הש תתפו בוויכוח, ובכך ביטאו עמדה שלא היתה שונה מעמדת מחצית המישלחת המצרית. ונציגי פלסטין, המשורר הגולה הצעיר ראסאן ואקתאן, שהוא גם עורך כתבי־עת ספרותי ערבי המופיע בקפריסין, לא הצטרפו אף הוא לחזית הסירוב. הפלסטי, גם הוא לא פרש מן האולם בעת שחבריו קמו ופרשו שתי רקות לפני הנעילה.

יום זיכרון ושקרים

על מה התנהל הוויכוח? לאחר שהצלחנו בקלות יחסית — להרוף את הטענה כי ישראל היא „המעצמה הגרעינית היחידה בכל אסיה“ (ומה עם פקיסטאן? שאלתי אני. ומה עם הורוז? שאל, בתורו, הנציג הפקיסטאני. וסין כבר אינה אסיה? קבל הנציג ההודי. ומה עם ברית־המועצות האסיאתית? — שאל מי ששאל, וכל העניין הפך למתלה מרה). כמה ימים לאחר־מכן, במוסקוה, יורה באוזנינו סגן נשיא ועד השלום הבינלאומי וחבר הסוב ייט העליון, כי הוועידה הוכנה בלא שיקול־דעת מספיק מצד אנשיו. וגם זה: אילו היה מישור מציץ, למשל, לתבוע מישראל במפ גיע להצטרף להסכם הבקרה של הנשק הגר עיני, או הפסקת תפוצתו — האם יעלה על הדעת שהיינו מתנגדים להצעה? אבל שקרים גלויים...

דרישה אחת שעליה החלטנו שלא להילחם היתה דרישת „חזית הסירוב“ לקבוע את ה־19 במאי כיום־זיכרון למשורר פלסטני שהתא בר כביירות לאחר הפלישה הישראלית. „יום זיכרון למשורר קורבן אלימות“. — היבצענו את הסכמתנו, אף כי שבונו לישראל העירו לנו כמה הבטים ערבים כי הבחירה באיש לא היתה מוצלחת. את תביעת המחנה הערבי הקיצוני, תביעה שיופנתה בעיקר לכבירת־ה מועצות, „להושיט עזרה חומרית לתנועת ההתנגדות (לישראל) בלבנון“ לא היינו צרי כים אנחנו להודף. ברית־המועצות של עיר גורבאצ'וב ולקט אפגניסטאן ששה כיום להס תבך במילחמת־הלבנון כמו שהיתה שמחה לתמוך בחידושה של מילחמת־קוריאה... ועם זאת היינו כמובן נכונים לתמוך בדרישה... וים ישראל תיסוג מ„רצועת־הביטחון“ של צה״ל בלבנון, כמו מכל כיבושיה האחרים של ישר אלא... אלא שהצעה כזאת לא הועלתה כלל. נותר עניין גינוי הציונות כתנועה גזענית.

על כך התנהל קרב פנים־אל־פנים, שנמשך שלוש מתוך ארבע שעות הוויכוח, ושנסתיים כידוע ב„פיצוץ“ הוועידה. כאן אני חייב להשמיע ידיו קטן. אינני יודע למה מתכוון מי שמשמש כיום במלה „ציונות“. יש ציר נות של הרצל — תנועת השיחרור של העם היהודי: יש ציונות של א״ד גורדון ובורוכוב זר בנימי. יש ציונות של בך־גוריון ה„בלתי ציוני“ יש ציונות של משה ארנס ושל אריק שרון ושל בני קצובר. אילו דייקו הנציגים הערביים בדרישה ואמרו, למשל: אנחנו מתנגדים — או מגנים — את ההיבטים השוביניסטיים, הגזעניים והמיליטאריסטיים המאפיינים פלגים שונים בציונות או ב„ציר נות“ המסולפת של ימינו — גם אני לא היי תי מתנגד לכך. בייחוד מאחר שאני תומך בהחלט ברעתו של מנהל מישור־הקליטה, הרב לפידות, שהציונות (של הרצל וא״ד גור דון ואף זו של בך־גוריון) פשטה את הרגל, וכבר מכבר היבעתי את רעתי כי הגיעה הש עה לקצוב גבול לחוק השבות (כפי שטען בראשונה ידידי רטוש לפני עשרות שנים, אלא שאז עוד לא הסכמתי עימו).

אבל הציונות שאותה באו מישלחות חזית הסירוב הערבית לגנות כאן — לא היתה ציר נית כלל. היה זה אמיל חביבי הלא־ציוני שהבהיר לי, כי מלכתחילה לא היה ככוונתם של אלה להסכים לשום גילוי־דעת משו תף עם מישלחות ישראלית. נושא הציונות היה, אפוא, אמתלה, לא סיבה. וכך, כאשר אחרי שעות ארוכות ומתישות של ויכוחים מרים וטענות הדדיות, כשהכף נוטה פעם לצד זה ופעם לצד שכנגד, נראה היה כי הוועידה עיפה מן העימות הישראלי

מדגים שלוש אפשרויות של גישה אל הדיוקן ומראה כיצד הוא מסוגל להפוך חומר לרוח ולנשמה. השבח השלישי נתון כולו לאוצר התע רוכה — הצייר צבי תרמור. תרמור נמנע מלהשתתף בתערוכה והצניע את עצמו ככל שניתן, בהעניקו לציירים את הזכות להיות השחקנים הראשיים בהצגה. עובדה זו, הנראית לכאורה מובנת מאליה, נדירה מאוד במקומותינו. אכן, ניתן, כן, לעשות עבודה רצינית ומוצלחת ולא לנצל זאת לצרכיך.

שרה בין

הציירים. הראשון: דיוקנאותיו של אורי רייזמן, אולי הטוב שבציירי הדיוקנאות בארץ. לנוכח ציוריו אפשר להיווכח כמה מתת, עניין והנאה עשויות להעביר מיספר משיכות מיכחול ורמוזים של תווי פנים. היכולת הרישומית, ההמצאות הציבועניות ויכולת החדירה פנימה, אל מה שלא ניתן להיאמר, כל אלה מעניקים לצופה חוויה בלתי־נשכחת.

הדיוקנאות המפוסלים של יעקב אפשטיין מעמידים את הצופה בדרגת השתאות רומה. אפשטיין, וירטואוז העושה בחומר כרצונו,